

KRAUDFANDINQ YENİ MƏRHƏLƏYƏ QƏDƏM QOYUR:

Azərbaycanda qəbul edilməsi
gözlənilən yeni qanun
biznes və investorlar üçün
nə vəd edir

AYLA ƏLİYEVƏ,

KPMG Azərbaycan şirkətinin
İnvestisiyalar və Kapital
Bazarları departamentinin
meneceri

Kraudfandingq biznesin və ya layihənin maliyyələşdirilməsi üçün vəsaitin bir bank və ya bir investordan deyil, adətən onlayn platformalar vasitəsilə çoxsaylı şəxslərdən cəlb edilməsi üsuludur. Səhm əsaslı kraudfandingdə iştirakçılar şirkətdə kiçik pay sahibi olurlar, borc əsaslı kraudfandingdə isə onlar müəyyən edilmiş gəlir müqabilində şirkətə borc verirlər ki, bu da çox vaxt istiqrazlar vasitəsilə həyata keçirilir. Hər iki halda şirkət bir irihəcmli kredit və ya investisiyadan asılı qalmaq əvəzinə, çoxsaylı kiçik məbləğli vəsaitlər cəlb etmək imkanı əldə edir.

Azərbaycanın qeyri-neft iqtisadiyyatında iddialı təşəbbüslər az deyil — inkişaf edən startap ekosistemi, rəqəmsal bacarıqlara malik gənc əhali və innovasiyalara yönəlmiş dövlət siyasətinin getdikcə fəallaşması bunun bariz nümunəsidir. Lakin uzun müddət ərzində bu potensialı bank kreditlərindən, məhdud sayda vençur fondlarından və “biznes mələklərindən” kənar kapitalla əlaqələndirən tənzimləyici mexanizm mövcud olmayıb. 2026-cı ilin iyul ayında Milli Məclis “Kraudfanding haqqında” qanun layihəsinin müzakirəsinə başlayıb və yaxın müddətdə qanunun qəbul edilərək Prezident tərəfindən imzalanacağı və rəsmi dərc olunacağı gözlənilir. Daha sonra isə qanun altı ay müddətində qüvvəyə minəcək. Qanun qüvvəyə mindikdən sonra Azərbaycan ilk dəfə olaraq Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının nəzarəti altında səhm və borc əsaslı kraudfanding fəaliyyətini tənzimləyən xüsusi hüquqi çərçivəyə malik olacaq. 2026-cı ilin əvvəlində Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi tərəfindən

qeyd edildiyi kimi, startapların maliyyələşdirilməsi sahəsində ümumi kapitalı təxminən 12 milyon manat olan cəmi üç vençur fondunun fəaliyyət göstərdiyi bazar üçün bu, formal deyil, struktural dəyişiklikdir.

DAHA GENİŞ MİLLİ

STRATEGİYANIN TƏRKİB HİSSƏSİ

Yeni qanun ayrıca bir təşəbbüs deyil. O, kraudfandingi iqtisadiyyatın texnoloji intensivliyinin artırılmasına və innovativ sahələrin inkişafının dəstəklənməsinə yönəlmiş maliyyələşdirmə modellərindən biri kimi müəyyən edən “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” sənədinə uyğundur. Sənəddə dövlət-özəl tərəfdaşlıqları, inkubasiya və aksele-rasiya mərkəzləri ilə yanaşı, kraudfanding mexanizmləri də rəqabətqabiliyyətli maliyyələşdirmə imkanlarının genişləndirilməsi və ölkənin texnoloji ixrac potensialının gücləndirilməsi üçün bir vasitə kimi nəzərdə tutulur. Bu yanaşma, öz növbəsində, emal sənayesinin və bilik tutumlu, yüksək əlavə dəyər yaradan sahələrin inkişaf

fına dəstək verməklə yanaşı, nəticəyönümlü elmi tədqiqatların maliyyələşdirilməsi üçün yeni imkanlar yaradır. Bu kontekstdə kraudfanding haqqında qanuna ayrıca maliyyə bazarı qanunvericiliyi kimi deyil, uzunmüddətli milli strategiyanın həyata keçirilməsini təmin edən konkret alətlərdən biri kimi yanaşmaq daha məqsədəuyğundur.

QANUN ƏSLİNDƏ

NƏYİ TƏNZİMLƏYİR?

Yeni qanun kiçik həcmli olsa da, kifayət qədər əhatəlidir. Yeddi fəsil və 23 maddədən ibarət olan qanun kraudfanding fəaliyyətinin hüquqi, təşkilati və iqtisadi əsaslarını, platforma operatorlarının lisenziyalaşdırılması və fəaliyyətinə dair tələbləri, eləcə də dövlət nəzarəti mexanizmlərini müəyyən edir. Qanunda diqqət çəkən bir sıra mühüm yanaşmalar nəzərdə tutulub. Platformalar, yəni kraudfanding kampaniyalarını təşkil edən operatorlar yalnız məhdud məsuliyyətli cəmiyyət və ya səhmdar cəmiyyəti formasında yaradıla bilər ki, bu da bazarın fəaliyyətə başladığı ilk gündən peşəkar prinsiplər əsasında formalaşdırılmasının hədəfləndiyini göstərir. Borc əsaslı kraudfanding yalnız istiqraz buraxılışı vasitəsilə həyata keçiriləcək və belə istiqrazların tədavi müddəti beş ildən çox ola bilməz. Eyni zamanda, layihə sahibi son 12 ay ərzində maksimum iki kraudfanding kampaniyasını maliyyələşdirə bilər ki, bu da kiçik emitentlərin həddindən artıq borclanmasının qarşısını almağa yönəlmiş mühüm məhdudiyyətdir.

Kampaniya uğurla başa çatdıqdan sonra platforma operatoru üç iş günü ərzində investorların qiymətli kağızlarının yerləşdirilməsinə başlamalı və bu proses həmin qısa müddət ərzində tamamlanmalıdır. Bu tələb əvvəllər pərakəndə investorların erkən mərhələli layihələrin maliyyələşdirilməsində iştirakına mane olan hesablaşma risklərinin azaldılmasına xidmət edir. Mərkəzi Bank ümumi nəzarət funksiyasını həyata keçirəcək və lisenziya almış operatorların reyestrini aparacaq.

DİGƏR ÖLKƏLƏR NƏ ÜÇÜN

BU PROSESƏ DAHA ƏVVƏL

BAŞLAYIBLAR?

Azərbaycan kraudfanding sahəsində qanunvericiliyi qəbul edən ölkələr sırasına nisbətən gec qoşulanlardan biridir. Lakin bu, müəyyən mənada üstünlükdür, çünki ölkə qanunvericiliyi sıfırdan formalaşdırmaq əvəzinə, onilliklər ərzində toplanmış beynəlxalq təcrübədən faydalana bilər.

Avropa İttifaqında 2021-ci ilin noyabr ayından qüvvədə olan Avropa Kraudfanding Xidməti Təchizatçıları haqqında Reqlament platformalara bütün Aİ ərazisində etibarlı vahid lisenziya təqdim etmiş və investorların müdafiəsinə dair vahid qaydalar müəyyən etmişdir. Bu addım nəzərəçarpan nəticələrə səbəb olmuşdur: təkcə 2023-cü ildə Aİ-də fəaliyyət göstərən platformalar vasitəsilə 1 milyard avrodan çox vəsait cəlb edilmişdir. Hazırda isə tənzimləyicilər erkən mərhələli layihələrin maliyyələşdirilməsində

bu mexanizmin effektivliyini nəzərə alaraq, vəsaitlərin cəlb edilməsi üzrə mövcud limitin daha da artırılması imkanını müzakirə edirlər.

ABŞ-də isə 2016-cı ildən qüvvədə olan JOBS aktı çərçivəsində qəbul edilmiş Kraudfanding Reqlamenti şirkətlərə lisenziyalı onlayn platformalar vasitəsilə adi pərakəndə investorlardan kapital cəlb etmək imkanı yaradır. Bu mexanizmdən minlərlə kiçik biznes istifadə edib və bu günədək cəlb olunan ümumi vəsait bir neçə milyard ABŞ dollarını ötüb. Son illərdə keçirilən kampaniyaların əksəriyyəti maliyyələşdirmə hədəflərinə uğurla nail olub.

Bu bazarların təcrübəsi eyni nəticəni göstərir: məlumatların açıqlanması, investorların müdafiəsi və platformaların idarə olunmasına dair aydın və şəffaf qaydalar kraudfanding fəaliyyətini məhdudlaşdırmır. Əksinə, məhz

bu qaydalar onun təhlükəsiz şəkildə inkişafına şərait yaradır.

KRAUDFANDINQ BİZNESLƏR VƏ ADI VƏTƏNDAŞLAR ÜÇÜN NİYƏ ƏHƏMİYYƏTLİDİR?

Bizneslər, xüsusilə də startaplar və kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri üçün lisenziyalasdırılmış kraudfanding bazarı bank kreditlərinə real alternativ yaradır. Bank maliyyələşdirilməsi adətən girov və erkən mərhələdə fəaliyyət göstərən şirkətlərin əksəriyyətində olmayan kredit tarixçəsi tələb edir. Bu mexanizm Azərbaycanın innovasiyaların maliyyələşdirilməsi sahəsində son dövrlərdə həyata keçirdiyi digər təşəbbüsləri, yəni vençur fondları və startap sertifikatı sahibləri üçün tətbiq olunan vergi güzəştləri və valyuta tənzimlənməsində aparılan dəyişiklikləri məntiqi şəkildə tamamlayır və gənc şirkətlərin inkişafı üçün

zəruri olan maliyyələşdirmə ekosisteminin növbəti mühüm elementini formalaşdırır.

Adi vətəndaşlar üçün isə bu yeniliyin əhəmiyyəti fərqli olsa da, eyni dərəcədə realdır. Tənzimlənən kraudfanding bazarı pərakəndə investorlara öz yığımalarını yerli bizneslərə və layihələrə yatırmaq üçün qanuni və dövlət nəzarəti altında həyata keçirilən bir imkan yaradır. Halbuki indiyədək bu cür investisiyalar əsasən qeyri-rəsmi şəkildə həyata keçirilir və ya ümumiyyətlə mümkün olmurdu. Platforma operatorları üçün müəyyən edilən aydın məlumat açıqlama tələbləri və Mərkəzi Bankın nəzarət funksiyası kiçik investorların daha inkişaf etmiş kapital bazarlarında səhmdarların və istiqraz sahiblərinin gözlədiyi səviyyədə müdafiə olunmasını təmin etməyə yönəlib. Avropa və ABŞ təcrübəsinə əsasən, bu cür təminatlar ictimai etimadın formalaşması və investorların bazarda uzunmüddətli iştirakının davamlılığı üçün əsas şərtlərdən biridir.

KRAUDFANDINGİN STARTAP

EKOSİSTEMİ ÜÇÜN ƏHƏMİYYƏTİ

Yəqin ki, bu qanundan ən çox faydalanan tərəflərdən biri məhz startap ekosistemi olacaq. Səhm əsaslı kraudfanding təsisçiyə çoxsaylı dəstəkcilərdən – xüsusilə məhsula inanan müştərilərdən və digər maraqlı şəxslərdən – ilkin mərhələdə nisbətən kiçik həcmli maliyyə cəlb etməyə imkan verir. Bu zaman təsisçi nə böyük payı tək bir investora verməli, nə də hələ ödəmə imkanına malik olmadığı borc öhdəliyini götürməli olur. İstiqrazlar vasitə-

silə həyata keçirilən borc əsaslı kraudfanding isə daha inkişaf etmiş kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri üçün bank sistemindən kənar, bazar prinsiplərinə əsaslanan borclanma aləti yaradır. Bir layihə sahibinin il ərzində keçirə biləcəyi kraudfanding kampaniyalarının sayına qoyulan məhdudiyyətlə birlikdə bu hüquqi çərçivə kapitalın spekulyativ məqsədlərə və ya davamlı maliyyə cəlb etmə cəhdlərinə deyil, real biznes ehtiyaclarına yönəldilməsini təmin etməyə hesablanıb.

İZLƏNİLMƏLİ OLAN BAZAR

Qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl nəzərdə tutulan altı aylıq keçid müddəti potensial operatorlara Mərkəzi Bankın tələb edəcəyi infrastruktur, komplayens və idarəetmə strukturlarını formalaşdırmaq üçün vaxt yaradır. Eyni zamanda, bu müddət biznes subyektlərinə və investorlara Azərbaycan bazarı üçün tamamilə yeni olan bu mexanizmin mahiyyətini və imkanlarını daha yaxşı anlamaq imkanı verir. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, hüquqi çərçivə düzgün şəkildə tətbiq olunarsa, onun nəticəsi Azərbaycanın qarşıdakı illərdə qeyri-neft iqtisadiyyatını formalaşdıracaq bizneslər üçün davamlı yeni maliyyə mənbəyinin yaranması və vətəndaşların bu gələcəyə birbaşa, lakin qorunan şəkildə investisiya etmək üçün yeni imkan əldə etməsi ola bilər.

